

EUGENIJUS DANILEVIČIUS

Vytauto Didžiojo universitetas, Lietuva
Vytautas Magnus University, Lithuania

KRIKŠČIONIŠKOJI ANTROPOLOGIJA – ESMINĖ KATALIKIŠKOSIOS PEDAGOGIKOS METODOLOGINIO PAGRINDO KOMPONENTĖ

Christian Anthropology as Essential
Component of Methodological Foundation
of Catholic Pedagogy

SUMMARY

The article theoretically reasons the importance of Christian anthropology for Catholic pedagogy, describes the basic parameters of Catholic pedagogy and reveals the role of Christian anthropology in Catholic pedagogy. The article analyses the basic principles of Catholic pedagogical activity, which place clear demands on the professional competences of educators in terms of personal moral qualities: love of man, respect, kindness, responsibility for the common good, etc. Finally, the theoretically grounded conclusions of this study are presented.

SANTRAUKA

Straipsnyje teoriškai pagrindžiama krikščioniškosios antropologijos svarba katalikiškajai pedagogikai, apibūdinami pagrindiniai katalikiškosios pedagogikos parametrai ir atskleidžiamas krikščioniškosios antropologijos vaidmuo katalikiškai ugdant. Šiame straipsnyje analizuojami pagrindiniai katalikiškosios pedagoginės veiklos principai, kuriais vadovaujantis, keliami aiškūs reikalavimai profesinėms ugdytojų kompetencijoms, siejami su jų asmeninėmis moralinėmis savybėmis: meile žmogui, pagarba, gerumu, atsakomybe už bendrąjį gėrį ir kt. Straipsnio pabaigoje pateikiamos teoriškai pagrįstos šio tyrimo išvados.

RAKTAŽODŽIAI: katalikiškoji pedagogika, krikščioniškoji antropologija, žmogaus, kaip vientiso asmens, samprata.
KEY WORDS: Catholic pedagogy, Christian anthropology, the concept of integrity of the human person.

IVADAS

Šis laikotarpis kelia neatidėliotinių iššūkių žmonėms, atsakingiems už jaunosios kartos ugdymą. Su šiais iššūkiais susiduriama ne tiek dėl sparčios informacinių technologijų plėtros ar politinių bei ekonominių problemų, kiek dėl to, kad žmogus, kaip asmuo – Dievo kūrinys, – akivaizdžiai nuvertinamas arba sudaiktinamas. Žmogus šiandien taip nuasmeninamas ne vien todėl, kad ignoruojamas pats žmogiškumas, jo besąlygiška vertė ir orumas. Esminė žmogaus nuvertinimo priežastis – antropologijos „be Dievo ir be Kristaus“ (Jonas Paulius II 2003: 9 §) įsigalėjimas šiuolaikinėse visuomenėse. Tai lemia šiandienos žmogaus polinkis grįsti savo viltis labiau mokslo, medicinos, technikos ir socialinės pažangos laimėjimais nei Dievu bei Jo pažadais. Įsigalėjo sekuliarizmas, žmogus atskiriamas nuo Dievo ir siejamas pirmiausia su laikinumu bei materialiais dalykais. Tai – viena iš pagrindinių antropologinės asmens devalvacijos priežasčių.

Giliausias asmens nuvertinimo krizės šaltinis yra šiandien propaguojamas žmogaus gyvenimas be Tikėjimo į Dievą, atmetant susitikimą su Juo. Šiuolaikiniam žmogui trūksta asmeninės religinės patirties. Jis vis dar siekia laimės, tačiau savanaudiškai nukreipia ją į save. Net jei tokiam žmogui ir pavyksta realizuoti asmeninę laimę, siejamą su išorinėmis sąlygomis, tai nepatenkina esminio jo bendruomeniškumo poreikio, todėl šiandienos žmogus dažnai jaučiasi esąs tik priemonė, siekiant išorinės laimės. Jei asmuo nepatiria išorinės laimės išsipildymo, jis tampa ciniku, gyvenančiu vien šia akimirka.

Jonas Paulius II teigia, kad „dabartinis totalitarizmas atsiranda paneigus transcendentinį žmogaus asmenybės orumą; juk žmogus yra matomas neregimojo Dievo paveikslas, todėl savo prigimtimi jis yra teisių subjektas ir tų teisių niekas negali pažeisti: nei individas ar grupė, nei klasė, tauta ar valstybė. To negali daryti net visuomenės dauguma jos mažumos atžvilgiu, nustumdama tą mažumą į nuošalį, engdama, išnaudodama ar mėgindama ją sunaikinti“ (Jonas Paulius II 1991: 44 §).

Antropologinė asmens nuvertinimo krizė sukelia įvairių socialinių problemų: stokojama abipusės pagarbos, įsigali oportunitizmas, negailestingai kovojama dėl materialinės ir socialinės padėties, kamuoja įvairios egzistencinės baimės, rezignacija bei apatija, kartais net apima nekontroliuojama agresija, susidūrus su sunkumais. Šios problemos persmelkia daugelį gyvenimo sričių: nuo asmeninio šeimos gyvenimo iki politikos ir ekonomikos. Vis dažniau rezignuojama dėl to, kad žmogus sudaiktinamas, subjektyviai, instrumentiškai elgiamasi su kitu, stokojama pagarbos kitiems žmonėms ir sau. Dažnai atsiranda pagunda žeminti vienam kitą, demonstruoti panieką ir tyčiotis. Dėl to žmogus jaučiasi vienišas asmeniniame lygmenyje, o socialiniame stokojama tarpusavio pasitikėjimo, išnyksta solidarumo ir bendrojo gėrio perspektyva. Šie reiškiniai ne tik skatina tarpusavio santykių patologijas, bet ir stabdo socialinę vystymąsi, be to, neigiamai veikia visas socialinio gyvenimo sritis, taip pat ir švietimą. Tai sukelia ne civilizacinio, o kultūrinio pobūdžio pasekmių, kurios

yra inertiškos ir sunkiai keičiamos. Asmens nuvertinimas neigiamai veikia ne tik religinį gyvenimą – tai taip pat lemia daugybę negatyvių socialinio gyvenimo reiškinių: išlaisvėjusio sekso kultūrą, vartotojiškumą, materializmą, moralinį reliatyvizmą ir kt.

Šiuolaikinė Vakarų kultūra skatina ir stiprina klaidingą redukcinę žmogaus sampratą, kur žmogaus prigimtinės teisės darosi priklausomos nuo aplinkybių, gyvenimo tikslai tampa neapibrėžti, o jo prasmė aiškinama autonomiškai. Remiantis tokia žmogaus samprata, sunku kurti tvirtą šeimą, imtis ugdomosios veiklos, sieti su ja saviugdodos veiklas, vertinti individualių asmenų ar jų grupių elgesį. Atsakant į švietimo iššūkius, kylančius dėl žmogaus asmens nuvertinimo, straipsnyje siūloma priešinga integralios žmogaus vizijos perspektyva, pa-

teikiama krikščioniškosios antropologijos. Žvelgiant iš šios perspektyvos, pagrėžtinai kviečiama vertinti žmogiškuosius lūkesčius, remiantis vientisa žmogaus asmens, kurio vertė ir esminis orumas nekvestionuojami, samprata. Žmogaus fizinis, psichologinis ir dvasinis matmenys yra integraliai sujungti. Popiežius Pranciškus teigia, kad „ugdytojui svarbu turėti transcendentinį antropologijos suvokimą – [...] žmogus yra vertingas dėl savęs ir save pranoksta“ (Popiežius Pranciškus 2018: 129).

Šio tyrimo objektas – katalikiškoji pedagogika. Tikslas – teoriškai pagrįsti krikščioniškosios antropologijos svarbą katalikiškajai pedagogikai. Tyrimo uždaviniai: apibūdinti pagrindinius katalikiškosios pedagogikos parametrus; atskleisti krikščioniškosios antropologijos vaidmenį katalikiškai ugdant.

PAGRINDINIAI KATALIKIŠKOSIOS PEDAGOGIKOS PARAMETRAI

Katalikiškoji pedagogika plėtojama daugiau kaip du tūkstančius metų, ji pasižymi turtinga tradicija. Tačiau ši pedagoginė kryptis nekelia savo vertės aukščiau už kitas pedagogines koncepcijas. Labokas, išanalizavęs Katalikų Bažnyčios dokumentus apie katalikiškąjį ugdymą, pastebi aiškia jo vystymosi kryptį krikščioniškosios antropologijos link:

Analizė atskleidė, kad griežto institucinio matymo, grįsto klasikine filosofine-ontologine mąstysena, laipsniškas atsisakymas pareikalavo kone iš naujo permąstyti Katalikų Bažnyčios vaidmenį ir vietą ugdyme, galimus veikimo būdus bei siūlyti savitus ugdymo turinio dėmenis. Asmeninės tikėjimo patirties, gyvos bendruomenės, tarpasmeninio santykio, ne-

lygstamos asmens vertės postulavimas – esminės pasusirinkiminės Katalikų Bažnyčios ugdymo minties temos (Labokas 2022: 179).

Iškyla metodologinė problema dėl terminijos: nėra visuotinai pripažinto katalikiškosios pedagogikos apibrėžimo. Mėginant apibrėžti šį terminą, paprastai apsiribojama katalikiškosios pedagogikos tikslu.

Katalikiškosios pedagogikos pagrindinis tikslas yra formuluojamas pasitelkiant moralinės teologijos dorybių ugdymo dalį. Katalikiškoji pedagogika padeda išgauti iš žmogaus tai, kas jame geriausia, kas išreiškia jo žmogiškumą. Asmens dinaminė prigimtis ir gebėjimas ieškoti kelių, vedančių į užsibrėžtą tikslą, ugdymo jo įsiti-

kinimą, kad artimesnėje ar tolesnėje ateityje iškilis naujų, svarbių uždavinių, kurių sprendimas bus grįstas pozityviomis vertybėmis ir gėriais. Į šį dinaminį žmogaus gyvenimo charakterį yra įrašytos dieviškosios dorybės – viltis, meilė ir tikėjimas. Šios dorybės asmens veiksams teikia kryptingumą ir stabilumą bei padeda atrasti gyvenimo prasmę ir išlikti joje. Šios dorybės leidžia siekti svarbių tikslų, įveikti asmeninius ir visuomenės keliamus iššūkius (Danilevičius, 2019: 114 p.).

Trumpai katalikiškąją pedagogiką galima apibrėžti kaip siekį atrasti dieviškai inspiruotą procesą, kuriam vykstant, ugdytiniai auga, tapdami panašūs į Kristų. Katalikiškosios pedagogikos siekis – ugdyti mokinio dialoginį bendravimą, kuris įgalintų jį atrasti gyvenimo prasmę, įvidinti asmens vertę ir kurti tvarius, meile grįstus tarpasmeninius santykius su Dievu bei artimu. „Katalikiškosios pedagogikos tikslas – kuriant meilės dialogą ugdyti jaunosios kartos atstovo tikėjimo, vilties ir meilės dorybes, kurių dėka jis gebėtų atsakingai valdyti kūrinių ir, siekdamas asmeninio tobulumo bei šventumo, kurti tautos ir visuomenės bendrąjį gėrį (ten pat, p. 115). Jonas Paulius II išvardija galimybes praktikuoti šias dorybes: „Kiekviena veikla, kiekviena situacija, kiekviena konkreti įsipareigojimo forma, pvz., profesinė kompetencija ir solidarumas darbo vietoje, meilė, atsidavimas, dalyvavimas vaikų auklėjime šeimoje, visuomeninė ir politinė tarnyba, tiesos gynimas kultūroje, – visa tai yra apvaizdos teikiamos galimybės „tikėjimo, vilties ir meilės pratyboms“ (Jonas Paulius II 1988: 59 §).

Krikščioniškosios pedagogikos uždaviniai: per pažinimą, išmintį ir meilę

pasiekti vidinę dvasinę laisvę; panaudoti gautus talentus bei išlavintus gebėjimus bendrajam gėriui kurti; sugebėti įprasminti kasdieninius darbus ir materialius rūpesčius; užtikrinti, kad asmuo tobulėtų šventumo link.

Katalikiškoji pedagogika gali būti apibūdinama kaip *mokslinė ugdymo sistema, grindžiama pagrindiniais Katalikų Bažnyčios mokymo šaltiniais, kuriems pirmiausia priskiriamas Dievo apreiškimas, esantis Šventajame Rašte ir katalikiškojoje Tradicijoje*. Katalikiškoji pedagogika yra mokslinė disciplina, apimanti pedagogikos ir teologijos mokslo kryptis. Ji siekia aiškinti ir perteikti tikėjimo turinį įvairaus amžiaus vaikams bei jaunimui. Katalikiškoji pedagogika įtraukia daugelį mokslo krypčių: teologiją, filosofiją, antropologiją, pedagogiką, psichologiją, etiką, katechetiką ir kt. Katalikiškosios pedagogikos metodikos taip pat naudojamos įvairiose katalikiškose ugdymo įstaigose.

Pagrindinis pedagogikos terminas yra „ugdymas“. Tai – daugialypis fenomenas, todėl egzistuoja daug jo apibrėžimų. Atliekant šį tyrimą, pasitelkiamas S. Šalkauskio apibrėžimas: „Ugdymas yra globojamasis, lavinamasis ir auklėjamasis veikimas, kuriuo suaugusi karta su prigimtinių, kultūrinių ir religinių visuomenės gėrybių pagalba stengiasi paruošti gyvenimo tikslams priaugančiąją kartą“ (Šalkauskis 1992: 14). Šiame apibrėžime išskiriamos trys ugdymo funkcijos: globojimo (auginimo), lavinamoji ir auklėjamoji. Katalikų Bažnyčios Magisteriumas daugumoje savo dokumentų akcentuoja ir plėtoja auklėjamąją katalikiškojo ugdymo funkciją.

Auklėjimas (lot. *educatio*) etimologine žodžio prasme reiškia ištraukti į paviršių (*e-ducere*) žmogaus turimą tiesą, tai, kas yra jo širdyje, net tai, ko jis pats nežino apie save, būtent jo silpnybes ir lūkesčius, stengiantis skatinti jo atsaką į pasaulimą laisvę. [...] Auklėjimas vykdomas šiomis kryptimis: savižinos, slėpinio priėmimo, mokėjimo aiškinti gyvenimą ir šaukimosi (*e-vocare*). <...> Auklėjimas – tai jauno žmogaus skatinimas pažinti save, pasaulimo charizmoje nepalaujamai ieškoti savo tapatybės bei jo paruošimas priimti save kaip iki galo nepažįstamą slėpinį, nes slėpinio pajautos netektis yra viena didžiausių pasaulimų krizės priežasčių (Popiežiškoji dvasinių pasaulimų globos draugija 1999: 35 §).

Visuotiniame Vatikano II susirinkime (1965) akcentuojama kiekvieno asmens teisė į krikščioniškąjį auklėjimą ir nurodomos jo kryptys:

Visi krikščionys, taigi tie, kurie, atgimdami iš vandens ir Šventosios Dvasios, yra tapę naujais kūriniais, vadinasi ir yra Dievo vaikai, turi teisę į krikščioniškąjį auklėjimą. O tuo auklėjimu ne tik siekiama tokios žmogaus asmens brandos, [...] bet pirmiausia rūpinamasi, kad pakrikštytieji, pamažu supažindinami su išganyto slėpiniu, vis labiau įsisąmonintų gautąją tikėjimo dovaną, išmoktų garbinti Dievą Tėvą dvasia ir tiesa (plg. Jn 4, 23), pirmiausia liturgijoje, kaip nauji žmonės įprastų gyventi teisme ir tiesos šventume (plg. Ef 4, 22–24) (Visuotinis Vatikano II susirinkimas 1965: 2 §).

Katalikiškojo ugdymo tikslas – tiesiogiai perteikti tikėjimo turinį Katalikų Bažnyčioje pakrikštytiems asmenims, per Krikšto sakramentą pašauktiems į santykį su Dievu. Katalikiškasis ugdymas visų pirma yra dvasinis ugdymas,

kuriame svarbiausias vaidmuo tenka Šventajai Dvasiai.

Išskiriami trys pagrindiniai ugdymo veiksniai: šeima, bažnyčia ir mokykla, kurie, atlikdami skirtingas funkcijas, turi darniai, papildydami vienas kitą, dalyvauti katalikiškame ugdyme. S. Šalkauskis pateikia tokį pagrindinio ugdymo veikėjo – ugdytojo – apibrėžimą: „*Ugdymo veikėjas* yra asmuo, kuris, būdamas ugdymo veiksnys, vykdo ugdomąjį veikimą su noru, sąmoningai ir iš pasaulimo“ (Šalkauskis 1992: 40). Katalikiškojoje pedagogikoje išskiriami šie pagrindiniai katalikiškojo ugdymo veikėjai: tėvai, tikybos mokytojai, katechetai ir kunigai. Postmoderniu laikotarpiu katalikams ugdytojams (tėvams, kunigams, pedagogams) reikalinga nugalėtojo mąstysena, nes tokia nuostata leidžia drąsiai liudyti jaunimui krikščionišką gyvenimo būdą, grindžiamą Jėzaus Kristaus mokymu. Katalikiškasis ugdytojas ne tik signalizuoja ir perspėja apie tam tikrus pavojus, atsirandančius dėl ugdytinio klaidų, bet atsisleidžia kaip mokytojas, rodantis Kelią į Kristų, kuriuo einant, skatinama džiaugtis gyvenimu. Esminės ugdytojo savybės yra meilė, pasitikėjimas ir kantrybė – jos kuria pasitikėjimą tarp jo ir ugdytinio.

Lietuvoje vykdomas tiek formalusis, tiek ir neformalusis katalikiškasis ugdymas. Formalusis katalikiškasis ugdymas yra pasirenkamas mokymo dalykas įvairiose ugdymo įstaigose. Neformalusis katalikiškasis ugdymas atliekamas katalikų parapijose ar kitose institucijose, jis dažniausiai vadinamas katecheze. Neformalusis katalikiškasis ugdymas gali vykti ir šeimose – *namų bažnyčiose*. Jonas Paulius II šeimą apibūdina kaip katalikiškojo auklėjimo vietą: „*Krikščioniška*

šeima, „namų Bažnyčia“, yra natūrali ir pagrindinė tikėjimo mokykla. Tėvas ir motina santuokos sakramentu gauna malonę ir užduotį krikščioniškai auklėti vaikus, kuriems liudija ir perduoda tiek žmogiškąsias, tiek religines vertybes“ (Jonas Paulius II 1988: 62 §).

KRIKŠČIONIŠKOSIOS ANTROPOLOGIJOS VAIDMUO KATALIKIŠKOJOJE PEDAGOGIKOJE

Krikščioniškoji antropologija yra kildinama iš Šventojo Rašto, teologijos ir filosofijos. Ši antropologijos kryptis tampa viena iš katalikiškosios pedagogikos metodologinio pagrindo komponentų, nes perteikia žmogaus, kaip asmens, sampratą esmę: pagrindinius žmogaus asmens bruožus, tiesą apie jį patį ir esminius tarpasmeninio santykio postulatą.

Katalikų Bažnyčios ugdomoji veikla reiškia sąveiką su Dievu. Jos šaltinis yra Jėzaus Kristaus Asmuo, todėl asmuo yra krikščioniškosios pedagogikos centras. Krikščioniškoji pedagogika remiasi krikščioniškąja antropologija, nes pabrėžia dialoginę ugdytojo ir ugdytinio sąveiką.

Katalikiškoji pedagoginė kryptis yra susijusi su personalistine žmogaus, kaip vientiso asmens, samprata. Žmogus yra harmoninga visuma, kurioje asmens kūnas ir siela dinamiškai susijungia. Asmenybė pasižymi originalumu, unikalumu ir nepakartojamumu, dvasine tikrove, gebėjimu suvokti save, savo teises ir pareigas. Krikščioniškoji antropologija, greita daugelio žmogaus savybių, akcentuoja asmens subjektyvumą, kuris visada implikuoja vidinį patyrimą, dvasingumą kaip savitą iššūkį asmeniui: iššūkį nuolat

Išskiriamos įvairios katalikiškosios pedagogikos kryptys: tikybos mokymas, katechizacija, biblinis ugdymas, ekumeninis ugdymas, ugdymas per liturgiją, ugdymas per maldą, dvasingumo ugdymas, moralinis ugdymas, evangelizacija ir kt.

stengtis tobulinti save, atitikti Kūrėjo tobulumą ir siekti šventumo.

Katalikiškajai pedagogikai taip pat svarbi ir asmens transcendencija, arba valingas asmens viešpatavimas savo paties vidiniam dinamiškam gyvenimui, nes žmogaus tobulumo / šventumo siekis kyla iš Dievo Žodžio, o ne iš asmeninių paskatų ar išorinių impulsų. Katalikiškasis ugdymas skatina asmenį siekti tobulumo / šventumo ir brandina jį. Šioje srityje asmuo niekada nėra visiškai aktualizuojamas. Būtent čia yra pagrindinė asmens ugdymo kryptis, nes žmogus gimsta, turėdamas gebėjimų ir savybių, kurios dar yra potencialios būklės. Kiekvienas žmogus turi ugdyti šias savybes, kad jos išsiskleistų ir būtų realizuotos gyvenime. Žmogus, siekdamas tobulumo / šventumo, turi įžengti į savo vidinį gyvenimą ir jį lavinti bei formuoti – tai atlikti jam padeda ugdymas. Katalikiškasis ugdymas tampa dvasinio tobulėjimo priemone, dėl kurios žmogus peržengia save, panaudoja ir išskleidžia gautus talentus bei gebėjimus, praktikuoja dorybes, realizuoja Šventosios Dvasios dovanas, leidžiančias jam peržengti laikinumo ribas ir siekti Transcendencijos.

Pedagogų uždavinys – padėti ugdytiniui pripažinti gėrio tiesą ir laisva valia įsipareigoti jos siekti, sudaryti ugdomam žmogui kuo geresnes sąlygas pažinti tiesą apie pasaulį bei save patį, suformuoti sąžinę, gebančią atrasti tiesą apie gėrį, ir išugdyti valią, kuri leistų jam laisvai apsispręsti už atrastą gėrį.

Labai svarbus katalikiškajai pedagogikai ir krikščioniškosios antropologijos teiginys, kad asmuo yra ne tik subjektas bei substancija – jam taip pat esmingas *ryšys su kitais žmonėmis, tiesa ir Dievu*. Asmuo turi prigimtinių bendruomeniškumo poreikį, t. y. sąmoningai ar pasąmoningai ieško žmogaus, *kaip išsigelbėjimo iš vienvietės*. „Subjektas maitinasi ne savimi (*autodigestion*), mes turime tik tai, ką duodame, arba tai, kam atsiduodame, negalime išsigelbėti patys vieni nei visuomeniškai, nei dvasiškai“ (Munjė, 1996: 84 p.).

Bendruomeniškumo svarbą tikėjimo ugdymui akcentuoja ir Benediktas XVI: „Dievo meilę patiriame, jo buvimą čia ir dabar suvokiame ir tą buvimą atpažinti kasdiniame gyvenime mokomės Bažnyčios liturgijoje, jos maldoje, gyvoje tikinčiųjų bendruomenėje“ (Benediktas XVI 2006: 17 §). Vienas iš krikščioniškojo pašaukimo uždavinių yra meilėje kartu su kitais kurti Bendrąjį Gėrį ir Dangaus Karalystę. Siekiant realizuoti šį uždavinį, reikalinga komanda: „Būtent bendruomenėje atrandame dalyvavimo realumą, kaip tos asmens savybės, kurios dėka jis gali egzistuoti ir veikti „kartu su kitais“, tuo realizuodamas save“ (Vojtyla 1997: 335 p.).

Bendruomeniškumu krikščioniškoji antropologija iš esmės oponuoja pagrindinei postmodernizmo kryptčiai individualizmui, kuris teigia, kad žmogus yra

nepriklausomas ir autonomiškas individas: „Be ryšių ir be natūralios aplinkos, neribotos, tikslo ir saiko neturinčios laisvės viešpats, besielgiantis kitų atžvilgiu su nepasitikėjimu, išskaičiavimu ir savanaudiškumu“. [...] „Individualizmas yra personalizmo antitezė ir pikčiausias priešas“ (Munjė, 1996: 81). Žmogui siekiant kartu su kitais kurti bendrąjį gėrį ir save realizuoti, reikalinga bendruomenė.

Prigimtinis žmogaus bendruomeniškumo poreikis paneigia pedagoginę utopiją, kad dorą žmogų įmanoma užauginti, tik izoliavus jį nuo kitų žmonių ar visuomenės įtakos. Priešingai, krikščioniškoji antropologija teigia, kad asmuo, jau priklausydamas pirminei natūraliai bendruomenei šeimai, mokosi prisiminti atsakomybę už savo bei kitų bendruomenės narių asmeninį tobulėjimą, kuris ir yra bendrasis gėris. Dalyvaudamas bendruomenės veikloje, jis gali ir turi save realizuoti, stengdamasis tapti dovana kitiems.

Žmonių tarpusavio santykiams ir pedagoginei sąveikai tarp ugdytojo bei ugdytinio ypatingai svarbūs yra šie du pagrindiniai personalizmo apibrėžti tarpasmeninio santykio postulatai: 1) *personalistinė norma*, teigianti, kad žmogus yra subjektas ir jo negalima naudoti kaip objekto (daikto) ir 2) *personalistinis principas*, teigiantis, kad žmogus dėl savo prigimtinio neredukuojamo orumo ir nelygstančios kaip Dievo vaiko vertės yra vertas tik meilės santykio su juo. Šis principas grindžiamas Dievo didžiojo meilės įsakymo antra dalimi ir Jėzaus žodžiais: „Mylėk savo artimą kaip save patį“ (Mt 12, 31) (Danilevičius 2019: 29–40).

Katalikiškojoje pedagogikoje personalistinės normos ir principo įvidinimas yra būtina ugdytojui keliamą darbo su vaikais sąlyga.

Katalikiškosios pedagogikos turinį sudaro Katalikų Bažnyčios mokymo lobynas ir geros valios žmonių sukaupta išmintis apie asmens ugdymą, siekiant tobulumo / šventumo. Katalikiškosios pedagogikos esmę sudaro ugdytinio ir ugdytojo tarpusavio sąveika bei kiekvieno iš ugdymo dalyvių asmeninio meilės

dialogo su Kūrėju kokybė. Metodologinis pagrindas suteikia katalikiškajai pedagogikai nuoseklumo, padeda formuluoti ugdymo bei auklėjimo tikslus ir kryptingai atrinkti tinkamus didaktinius metodus, padedančius profesionaliai reaguoti į šiuolaikinėje visuomenėje kylančius aktualius iššūkius.

IŠVADOS

Postmoderniajai visuomenei būdinga švietimo plačiąja prasme krizė. Ji tampa ypač akivaizdi tikėjimo srityje, jei religija atskiriama nuo žmogiškojo gyvenimo matmens. Be to, tikėjimas Dievu iš visuomeninio lygmens persikelia į individualųjį. Valstybinėje švietimo sistemoje įsigali moralinio reliatyvizmo nuostata, kuria vadovaujantis, vaikas, sulaukęs pilnametystės, pats gali pasirinkti ateizmą arba tikėjimą ir apsispręsti, kokia religija jam priimtina. Toks išoriškai patrauklus požiūris į religinį vaiko auklėjimą yra infantilus, nes būtent tėvai yra atsakingi už vaiko parengimą savarankiškai gyventi suaugus. Besiformuojančiam vaikui moralinė ir religinė vidinio gyvenimo dimensija yra pagrindinis sąvęs supratimo ir savo gyvenimo prasmės pajautimo šaltinis. Auklėjimas, eliminuojant ar ignoruojant religinę tikrovę, dažnai skatina susiformuoti įvairių formų ateistinę ir materialistinę pasaulėžiūrą.

Šiuolaikinė pasaulietinė gyvenimo filosofija remiasi troškimu pasiekti laikiną žemiškąją laimę. Vadovaujantis tokia

filosofija, siekiama susiformuoti individualią religiją, moralę ir pasaulėžiūrą, derinant įvairių religijų bei pasaulėžiūrų fragmentus. Toks religinis sinkretizmas ir moralinis reliatyvizmas kelia nemažai iššūkių katalikiškajai pedagogikai. Krikščioniškoji antropologija oponuoja šiuolaikinei pasaulietinei antropologijai, skatinančiai žmogų nuolat rinktis, remiantis išskirtinai vartotojiškais ir materialistiniais motyvais. Katalikiškasis auklėjimas, remdamasis krikščioniškąja antropologija, sutelkta į Jėzaus Kristaus Asmenį, rodantis sektiną pavyzdį kiekvienam krikščioniui, apima visą žmogų su jo privalumais bei trūkumais, padeda jam tobulėti kiekviename amžiaus tarpsnyje ir gyvenimo situacijoje.

Katalikiškoji pedagogika, grindžiama Dievo Tiesa apie žmogų ir Dievo meilės asmeniui patirtimi, teikia jaunam žmogui visavertį realistinį gyvenimo pagrindą, kuris leidžia jam tapti racionaliu, brandžiu asmeniu, gebančiu priimti atsakingus sprendimus net ir sunkiose bei sudėtingose situacijose.

Literatūra

Benediktas XVI. 2006. *Deus Caritas est*. Enciklika apie krikščioniškąją meilę. Kaunas: Katalikų interneto tarnyba.

Danilevičius Eugenijus. 2019. Krikščioniškosios pedagogikos perspektyva ugdomajame meilės dialoge, *Pedagogika*, 2019, t. 134.

- Danilevičius Eugenijus. 2019. *Personalistinė vilties pedagogika: metodologiniai metmenys: tarpdisciplininė mokslo monografija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
- Jonas Paulius II. 2003. Apaštališkasis paraginimas *Ecclesia in Europa*. Prieinamas internete: https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/apparaginimai/2003-07-28_ecclesia-in-europa [žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d.].
- Jonas Paulius II. 1991. Enciklika *Centesimus annus* 100-osioms *Rerum novarum* metinėms. Prieinama internete: https://eis.katalikai.lt/vb/popieziai/jonas_paulius_ii/enciklikos/centesimus-annus [žiūrėta 2023 m. balandžio 3 d.].
- Jonas Paulius II. 1988. Posinodinis apaštališkasis paraginimas *Christifideles laici* dėl pasauliečių pašaukimo ir misijos Bažnyčioje ir pasaulyje. Prieinamas internete: https://eis.katalikai.lt/vb/susirinkimai/vatikano_ii/dekretai/apostolicam-actuositatem [žiūrėta 2023 m. balandžio 25 d.].
- Labokas Juozapas. 2022. Šiuolaikinės katalikiškojo ugdymo diskurso transformacijos: teminė Bažnyčios dokumentų analizė, *Acta Paedagogica Vilnensia*, vol. 48: 165–180.
- Munjė M. 1996. *Personalizmas*. Vilnius: Pradai.
- Popiežiškoji dvasinių pašaukimų globos draugija. 1999. *Nauji pašaukimai naujai Europai* (*In verbo tuo...*). „Bažnyčios žinių“ lietuviškas vertimas (tekstą internetui parengė Katalikų interneto tarnyba). Prieinamas internete: http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/nauji_pasaukimai.html [žiūrėta 2023 m. balandžio 15 d.].
- Popiežius Pranciškus. 2018. *Ugdymas, reklumas ir aistra*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai.
- Šalkauskis St. 1992. *Rinktiniai raštai. 1 knyga*. Vilnius: Leidybos centras.
- Visuotinis Vatikano II Susirinkimas. 1965. Krikščioniškojo auklėjimo deklaracija *Gravissimum educationis*. Prieinamas internete: https://eis.katalikai.lt/vb/susirinkimai/vatikano_ii/deklaracijos/gravissimum-educationis [žiūrėta 2023 m. balandžio 5 d.].
- Vojtyla K. 1997. *Asmuo ir veiksmas*. Vilnius: Aidai.